

ΑΜΕΣΑ ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΝΑΟΥ
ΑΓ. ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΖΑΒΙΤΙ ΘΑΣΟΥ

Σ τ α ύ ρ ο ς Π ί τ τ α ς

Α. ΘΕΣΗ ΝΑΟΥ - ΚΤΙΡΙΑ ΣΥΝΟΔΕΙΑΣ - ΚΤΗΤΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

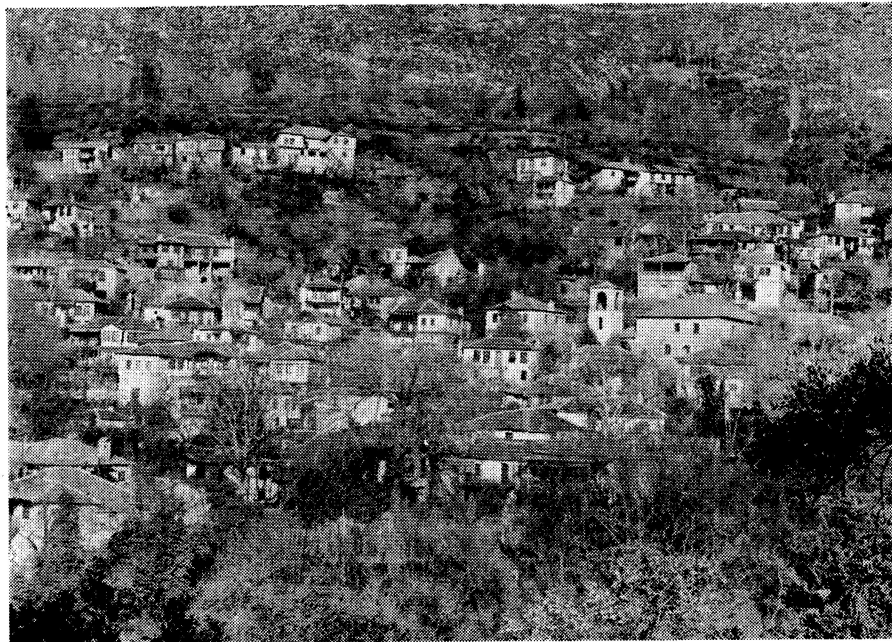
Ο ναός βρίσκεται στο ΝΑ τμήμα της ενορίας Τσιγκούρα (Μεγάλο Καζαβίτι) και σε μέση στάθμη σχετικά με τους πάνω και κάτω μαχαλάδες, Ροδιά-Τζινάς αντίστοιχα. Στην περίμετρο του αυλόγυρου του ναού υπάρχουν κτίσματα συνοδείας, όπως:

- α) Προς δυσμάς, δεξιά της εισόδου της αυλής, διώροφο κτίριο με χρήση σχολείου στο ισόγειο. Έφερε δε και εντοιχισμένο ρωμαϊκό επιτύμβιο ανάγλυφο που κλάπηκε πρόσφατα. Ο όροφος είχε χρήση κατοικίας δασκάλου (όπου φιλοξενήθηκε και ο γράφοντας σε προσχολική ηλικία), κατεδαφίστηκε δε την δεκαετία του '60.
- β) Προς Β.Α. υπήρχε η «Σχολιάρα», διώροφο κτίριο με κηροπλαστείο στο ισόγειο.
- γ) Στο νότιο τμήμα εφάπτεται στον αυλόγυρο το οστεοφυλάκιο της ενορίας, προγενέστερο ναΐδριο της εκκλησίας αφιερωμένο στους Αγίους Πάντες. Δεξιά του εισερχόμενου στην αυλόθυρα υπάρχει μαρμάρινη κτητορική επιγραφή, καθώς και σε εικόνα των Αγίων Αποστόλων στο τέμπλο του ναού που αναφέρουν:

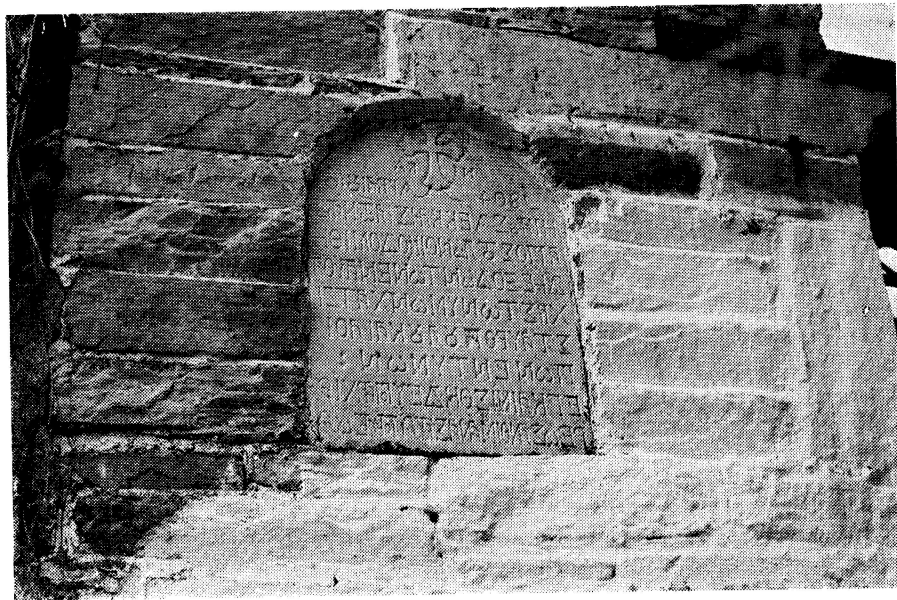
«Ο περικαλλής ναός των αγίων ενδόξων και πανευφύμων Αποστόλων οικοδομήθη εκ θεμελίων το έτος 1804 διά κόπων, εξόδων και επιμελείας του τιμιωτάτου άρχοντος και ζηλωτού των κοινών Χατζησταυροπούλου.

Αλλά η αγία εικών αύτη και όλαι αι ορθαί, ιστορήθησαν παρά του αυτού άρχοντος εις μνημόσυνον αυτού, συζύγου και τέκνων το 1806»¹

1. Βλ. Κωνσταντίνου Χιόνη, Οι παλιές εκκλησίες της Θάσου, εφ. «Ταχυδρόμος» Καβάλας, αριθ. φ. 11620/16-10-1973 έως 11623/19-10-1973, όπου δημοσιεύονται όλες οι κτητορικές επιγραφές της εκκλησίας. Αναδημοσίευση του άρθρου βλ. και *Θασιακά*, τ. 3 (1986), σ. 197-200.

Το Κοζαβίτι με το ναό στο κέντρο.

Η μαρμαρόπλακα εισόδου με την κτητορική επιγραφή.

B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

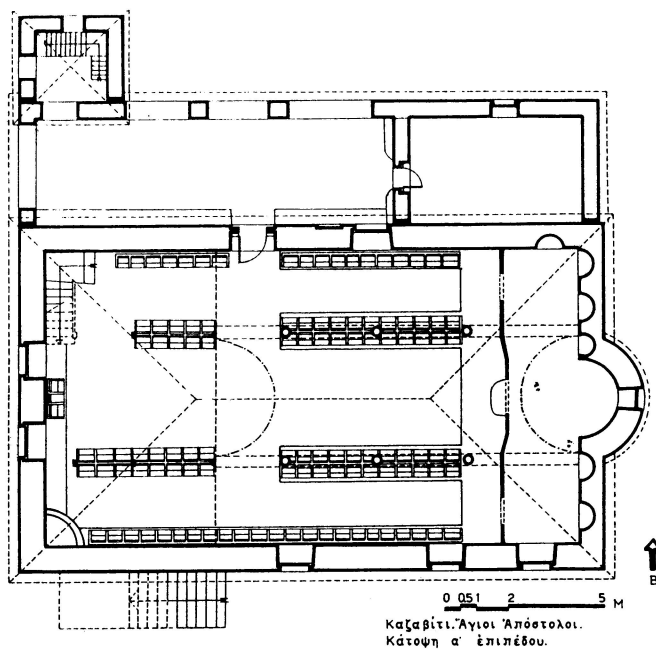
Ο ναός ακολουθεί τη βασική τυπολογία του τόπου και της εποχής του. Τετράριχτη ξυλόστεγη τρίκλιτη βασιλική με γυναικωνίτη στο δυτικό τμήμα του ορόφου. Μεταγενέστερη στοά στη βόρεια πλευρά με τοξωτά ανοίγματα και παρεκκλήσι στο ανατολικό τμήμα (Ζωοδόχου Πηγής), καθώς και πύργο καμπαναριού του 1930 στο δυτικό του τμήμα. Η οροφή του κεντρικού κλίτους, από την κόγχη μέχρι το γυναικωνίτη, αποτελείται από ημικυλινδρική μπαγδατοκαμάρα. Οι υπόλοιπες οροφές καθώς και αυτές των πλαγίων κλιτών είναι επίπεδες σανιδωτές.

Κίονες με διαχωριστικές μπαγδατοξοσειρές των κλιτών, καθώς και η μπαγδατοκαμάρα, φέρουν πλούσια διακόσμηση με σταμπωτές οροφωγραφίες και στουκοκορνίζες με αγιογραφίες. Το ξύλινο, τεθλασμένο σε κάτοψη, τέμπλο του ναού (αυθεντικό) είναι ταμπλαδωτό με ξυλόγλυπτα μπόγια και τραβέρσες σε 5-6 ζώνες καθ' ύψος. Στο ιερό χαρακτηριστικές είναι οι 5 κόγχες, 3 αριστερά και 2 δεξιά από την κεντρική.

Τα ζευκτά της στέγης αποτελούνται από πελεκητά ντόπια καστανόξυλα περίσσιας διατομής. Η μπαγδατοκαμάρα του κεντρικού κλίτους εφάπτεται σχεδόν πάνω στους ελκυστήρες των ζευκτών, είναι δε τελαρωμένη με καμπύλα μαδέρια ντόπιου πεύκινου στραβόξυλου. Φέρει δύο πλευρικές σειρές αντηχείων από στάμνες με τον πυθμένα τους σε επαφή με το σουβά και μέσα σε πλούσιο κονίαμα και ταπωμένες με ληκύθι. Τα πετσώματα είναι τάβλες καστανίσιες 3×16, τα δε μεταγενέστερα —κακότεχνα— είναι πεύκινα μικρότερης διατομής. Οι πλάκες είναι ντόπιες με πλεκτούς μαχιάδες και πιθανής προέλευσης από τα κοντινά πλακαριά του δρόμου προς Αη-Γιάννη και Τσέτσιο. Τα γείσα της στέγης αποτελούνται από τρεις εκφορικές αλληπάλληλες σειρές πλάκας μέσου μεγέθους.

Στο ναό έχουν γίνει σύγχρονες προσθήκες ή αλλοιώσεις. Το καμπαναριό προστέθηκε το 1930 στη Β.Δ. πλευρά της τοξωτής στοάς, σε επαφή με προϋπάρχοντα πεσσό, συμπληρώθηκε δε με τείχος το όμορο τοξωτό άνοιγμα. Τοποθετήθηκαν λαμαρίνες πλαγίας απορροής ομβρίων στη στέγη της στοάς που εφάπτεται με το καμπαναριό.

Για λόγους «ασφαλείας» έχει κτιστεί πρόσφατα το άνοιγμα της εισόδου στο γυναικωνίτη της νότιας όψης. Για πρακτικούς δε λόγους κυκλοφορίας γύρω από το ναό έχουν «στρωθεί» τσιμέντα στο ανατολικό και δυτικό τμήμα του περιβάλλου.

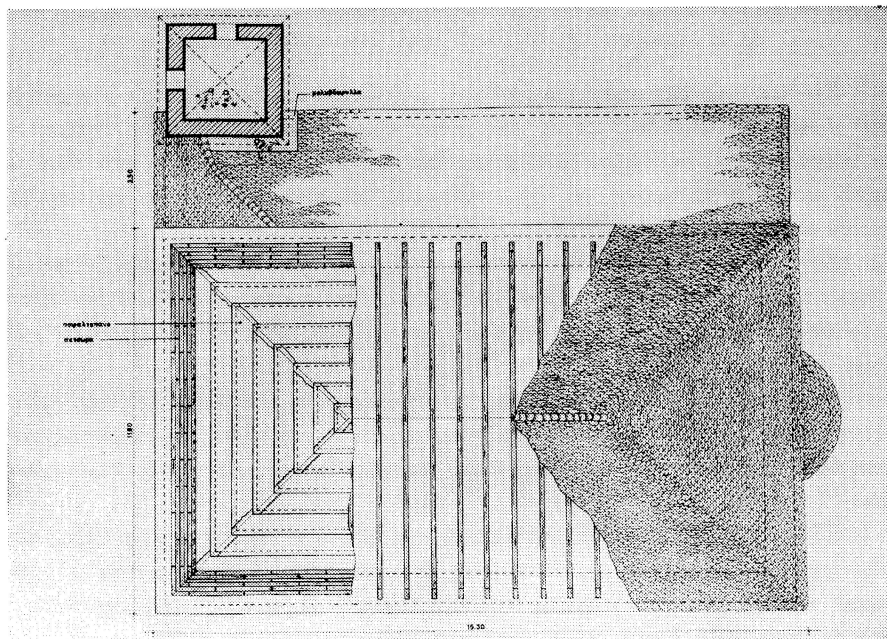

Καζαβίτι. Άγιοι Άπόστολοι.
Κάτοψη α' επιπέδου.

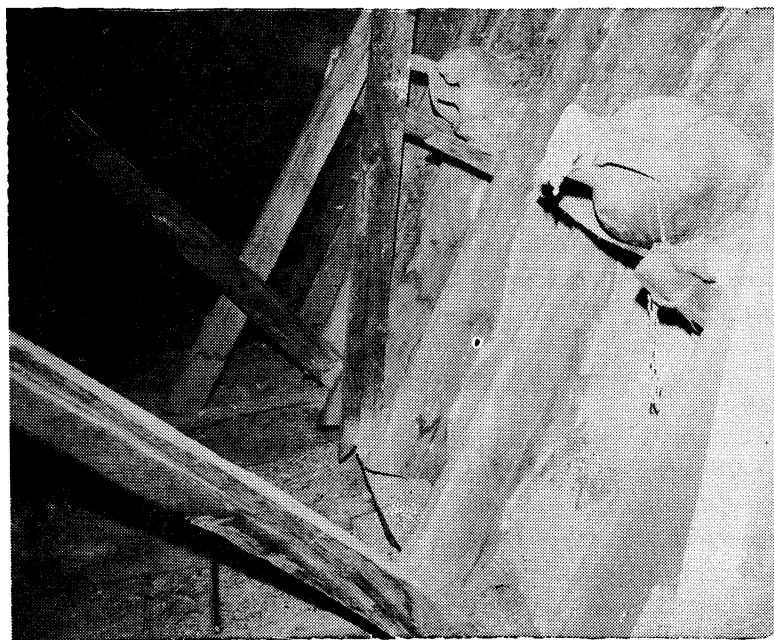
I. Ναός Αγ. Αποστόλων στο Μεγάλο Καζαβίτι.

Κάτοψη και εσωτ. άποψη του μνημείου.

Κάτοψη στέγης ναού.

Η τσατμαδοκαμάρα μέσα στη στέγη με τα πήλινα αντηχεία.

Γ. ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ (από μακροσκοπική παρατήρηση)

Στο μνημείο δεν υπάρχουν σοβαρές ρηγματώσεις στο φέροντα οργανισμό (πετρότοιχους) από διαφορικές καθιζήσεις θεμελιώσεων. Τα τύξα της στοάς σε γειτνίαση με το καμπαναριό είναι διαμπερώς ρηγματωμένα από ενδεχόμενες σεισμικές καταπονήσεις της στοάς από τον άκαμπτο Πύργο του καμπαναριού (προσθήκη του 1930).

Στην παθολογία, θετική συνιστώσα υπήρξε η χαλάρωση των ξυλοδεσιών, πάνω από τα τύξα, λόγω πιθανού σαπίσμάτος τους από τα όμβρια που έχουν εκτραπεί πλαγίως με λαμαρίνες για να μην μαζεύονται στην επαφή με το καμπαναριό.

Εκτεταμένες βλάβες παρουσιάζει η πλακοσκεπή του ναού και της τοξωτής στοάς. Δεν φαίνεται ότι υπήρξε οργανωμένη επέμβαση συντήρησης των στεγών, παρά μόνο τοπικές πρόχειρες και κακότεχνες επιδιορθώσεις.

Εξωτερικά διακρίνονται εκτεταμένες κοιλότητες στις πλακοσκεπές, που εσωτερικά αντιστοιχούν σε σάπια και κοιλιασμένα πετσώματα που υποχώρησαν και ξεφόρτωσαν χώματα στη σανιδороφή. Ακόμη, σε όλη την έκταση της πλακοσκεπής έχουν γίνει μικροκατολισθήσεις μεγάλων και μικρών λίθων από το βάρος χιονοπτώσεων. Τα ζευκτά των στεγών, όπως προαναφέρθηκε, λόγω περίσσειας διατομής του καστανόξυλου, στα ορατά τους σημεία φαίνονται σε καλή κατάσταση. Η εμπειρία, όμως, μας οδηγεί να αναμένουμε κάποια σαπισμένα κεφαλάρια ζευκτών σε επαφή με πετρότοιχους, που θα εξακριβωθεί μετά την αποξήλωση της α' λουρίδας περιμετρικά της στέγης (κοντά στα γείσα). Τα εισερχόμενα όμβρια σάπισαν τις σανιδороφές της στοάς, η οποία αποξήλωθηκε ολικά την περασμένη δεκαετία.

Σάπιες παρουσιάζονται σε μεγάλη έκταση και οι σανιδороφές στα πλάγια κλίτη. Εμφανείς είναι και οι ζημιές από τα ίδια αίτια στην μπαγδατοροφή πάνω από την κόγχη του ιερού με τις διακοσμήσεις και οροφογραφίες μισοκατεστραμμένες.

Δ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ - Α' ΦΑΣΗ ΕΡΓΟΥ

1. Αποκατάσταση πλακοσκεπής ναού-στοάς (ολική ανάσυρση πλάκας, διαλογή χρήσιμης, αλλαγή σάπιου πετσώματος, τοποθέτηση ασφαλτόπανου). Ανάσυρση, διαλογή και μεταφορά της πλάκας (σύμφωνα με τις σχετικές κατασκευαστικές λεπτομέρειες) της α' λουρίδας στη β' λουρίδα πάνω σε μαδέρια. Κοντά στο εκφορικό γείσο θα ελεγχθούν οι ξυλοδεσιές καθώς και τα κεφαλάρια των ζευκτών και θ' αντικατασταθούν τα σάπια. Θα τοποθετηθούν πετσώματα καστανιάς 3×12 εκ. περασμένα με δύο χέρια λινέλαιο με φαρμάκι,

Ναός Αγ. Αποστόλων στο Μεγάλο Καζαβίτι Θάσου.

Η πλακοσκεπή κατά την επέμβαση και στο πέρας των εργασιών.

θα καρφωθούν στα ζευκτά με γαλβανισμένα καρφιά. Για καλύτερο αλφάδιασμα του πετσώματος θα μεσολαβήσουν σφήνες και τάκοι όπου υπάρχουν κοιλιασμένα ψαλίδια. Θα τοποθετηθεί κολλητό ασφαλτόπανο με ψηφίδες 4 Kg/m^2 και οπλισμένο με πολυεστερικό πλέγμα των $120-140 \text{ gr/m}^2$. Τοποθετούνται οι διαλεγμένες πλάκες και συμπληρώνεται η νέα απαραίτητη ποσότητα νέων. Στη β' ζώνη το ασφαλτόπανο υπερκαλύπτει το πέρας της α' ζώνης (σύμφωνα με κατασκ. λεπτομ.). Οι νέες πλάκες θα είναι ξεχοντρισμένες, ίδιας απόχρωσης, πάχους, σχήματος και μεγέθους με τις παλαιές διαλεγμένες. Όλες οι πλάκες θα είναι δομημένες, κολυμβυτές με ασβεστοτσιμεντοκονίαμα.

Οι τέσσερις μαχιάδες θα είναι πλεγμένοι χωρίς καβαλάρια.

Θ' αποξηλωθούν οι οξειδωμένοι τσίγκοι της στέγης της τοξωτής στοάς στο σημείο επαφής με το καμπαναριό. Θα τοποθετηθούν μολυβδόφυλλα στο ίδιο σημείο και σύμφωνα με τις κατασκευαστικές λεπτομέρειες, αφού γίνει έλεγχος για ύπαρξη σάπιων ξυλοδεσιών.

2. Αποκατάσταση βλαμμένων οροφών και μετατοπισμένων αντηχείων. Πριν από την έναρξη αποκατάστασης της πλακοσκεπής του ναού θα προστατευτούν οι οροφές και τα αντηχεία. Πάνω σε πρόχειρα τελαρώματα από καδρονάκια 6×4 θα καρφωθεί λινάτσα τεντωμένη, ούτως ώστε να αποφευχθούν θραύσεις από μπάζα. Μετά τον καθαρισμό από τα μπάζα και την αντικατάσταση της στέγης, ακολουθεί η προσεκτική αποξήλωση των σάπιων τμημάτων των σανιδοροφών των πλαγιών κλιτών. Θα τοποθετηθούν έντεχνα όμοιας διατομής σανίδια και αρμοκάλυπτρα, τα οποία και θα βαφούν σε ένα τόνο ανοικτότερης απόχρωσης από τα όμορα και αυθεντικά τμήματα. Στη μπαγδατοροφή, με βλάβες πάνω από την κόγχη του ιερού, κατά την προσεκτική αποξήλωσή της θα ληφθούν δείγματα κονιαμάτων για εξακρίβωση της σύνθεσής του καθώς και της περιεκτικότητας των συνδετικών ινών (γιδότριχες - πευκοβελόνες - άχυρα). Θα προηγηθεί δε λεπτομερέστερη φωτογραφική τεκμηρίωση (ορθοφωτογράφιση και αποτύπωση 1:1 των οροφωγραφιών και του διακόσμου). Τα μετατοπισμένα αντηχεία θα ανατοποθετηθούν στην αρχική τους θέση κολυμβητά στη βάση τους με το ίδιο κονίαμα (αφού διερευνηθεί η σύστασή του). Αν υπάρχουν σπασμένα, θα ανακατασκευαστούν χειροποίητα ακριβή αντίγραφα (με ημερομηνία κατασκευής τους).

3. Πάνω στα υπάρχοντα gross-beton της ανατολικής και δυτικής αυλής του ναού θα στρωθούν με ασβεστοκονίαμα οι άχρηστες χονδρόπλακες που θα περισσέψουν από τις πλακοσκεπές.

Ε. ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ Α' ΦΑΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Οι συναρμόδιοι φορείς δεν ανταποκρίθηκαν παρ' όλες τις υποσχέσεις

τους. Το έργο αντί να δημοπρατηθεί σύμφωνα με τα καθιερωμένα, οργανώθηκε πρόχειρα εκ των ενόντων. Έφτασαν πετσώματα καστανιάς και μάστορες από το Άγιον Όρος και με ελάχιστο εξοπλισμό άρχισε το ξεσκέπασμα της πλακοσκεπής. Την επίβλεψη δυσχέραιναν και τα μπλόκα των αγροτών στο Στρυμόνα και στην Καρβάλη. Με τις πρώτες χιονοπτώσεις, παραμονές Χριστουγέννων του '96, τέλειωσε το διπλό σκέπασμα της στέγης. Δεν υπήρχε διάθεση, χρόνος και χρήμα για «παραπανήσια» ψαξίματα κρυμμένης παθολογίας. Κατορθώθηκε όμως να προστατευτούν από ζημιές οι οροφές και τα αντηχία μέσα στη στέγη. Για να μην υπάρξει όμως εφησυχασμός, ρίξαμε τους σουβάδες γύρω από τα ρηγματωμένα τόξα και τους τοίχους για να φαντάζουν και να φοβερίζουν. Τέλος, για το επερχόμενο πανηγύρι του ναού (Ιούνιο του '97), επισκευάστηκαν τοπικά οι εσωτερικές οροφές.

Στην προσπάθεια αυτή των άμεσων μέτρων προστασίας του ναού συνέβαλαν:

- Ο μακαριστός Παπαντώνης Παπαφιλίππου με τις προφορικές του μαρτυρίες.
- Ο φιλόλογος Φίλιππος Α. Παπαφιλίππου με τις ποικίλες προσφορές του.
- Η αρχιτέκτων Σ. Αγγελούδη με τα σκαριφήματα κατόψεων που μας διέθεσε.
- Ο τότε γεν. γραμματέας Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας Κ. Τσίμας.
- Οι σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές Σ. Αγγελούδη - Α. Θεοδωρίδου, στον Α' τόμο «Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την Άλωση», έκδοσης Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, Αθήνα 1982.

Το πόνημα αυτό πραγματοποιήθηκε αφιλοκερδώς από το συντάξαντα στη μνήμη του πάππου του, δάσκαλου της Θάσου στα δύσκολα χρόνια της κατοχής και του εμφυλίου, Παναγιώτη Σταυρινού Πίττα.

